

5.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

De paragraaf weerstandsvermogen geeft aan hoe robuust de begroting is. Een belangrijk aspect daarbij is het vermogen van de gemeente om gevolgen van risico's die de gemeente op te kunnen vangen die zij bij het uitvoeren van beleidsvoornemens en taken loopt. Aandacht voor het weerstandsvermogen voorkomt dat substantiële risico's dwingen tot extra bezuinigingen en/of leiden tot ongewenste bijstelling van deze uitvoering. Daarnaast is het van belang te kijken hoe solide de financiële positie van de gemeente is. Daartoe wordt gebruik gemaakt van financiële kengetallen als solvabiliteit, netto schuldquote en structurele exploitatieruimte. Dergelijke kengetallen geven een globaal inzicht in de verwachte financiële ontwikkelingen in de gemeente en de mogelijke effecten daarvan op de financiële positie.

Uitgangspunten van beleid

Weerstandsvermogen

Binnen de gemeente Stichtse Vecht wordt een risico gedefinieerd als een onzekere gebeurtenis die een effect kan hebben op het behalen van de doelstellingen van de gemeente (Nota herziening risicomanagementbeleid Stichtse Vecht). Om op het onderdeel risico's een beeld te krijgen van de robuustheid van de begroting wordt de benodigde weerstandscapaciteit, bepaald door omvang en impact van de risico's, afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit (de middelen om onverwachte, niet begrote kosten te kunnen opvangen, zoals de Algemene reserve). Voor deze "ratio weerstandsvermogen" heeft de raad vastgesteld een ratio van 1,0 als minimum te hanteren en te streven naar een weerstandsratio tussen 1,4 en 2 (ruim voldoende).

Voor het 'afdekken' van de risico's in het Sociaal domein en op het gebied van grondexploitaties geldt een ander regime dan voor de overige risico's. Voor het Sociaal domein is een bestemmingsreserve 'risicofonds Sociaal domein' als buffer beschikbaar, pas daarna wordt de Algemene reserve aangesproken.

Voor de risico's die uit grondexploitaties voortvloeien heeft de gemeente de Algemene reserve grondexploitaties beschikbaar.

De risico's grondexploitatie maken op dit moment (nog) geen onderdeel uit van het risicomanagementsysteem Naris van de gemeente. Gelet op de actieve grondexploitaties die de gemeente momenteel kent, zal in het kader van de jaarrekening 2017¹ een eventuele koppeling met het gemeentebrede systeem worden gezien. Voor het overige wordt verwezen naar de paragraaf Grondbeleid van deze begroting waarin nader op de grondexploitaties en de bijbehorende Algemene reserve wordt ingegaan.

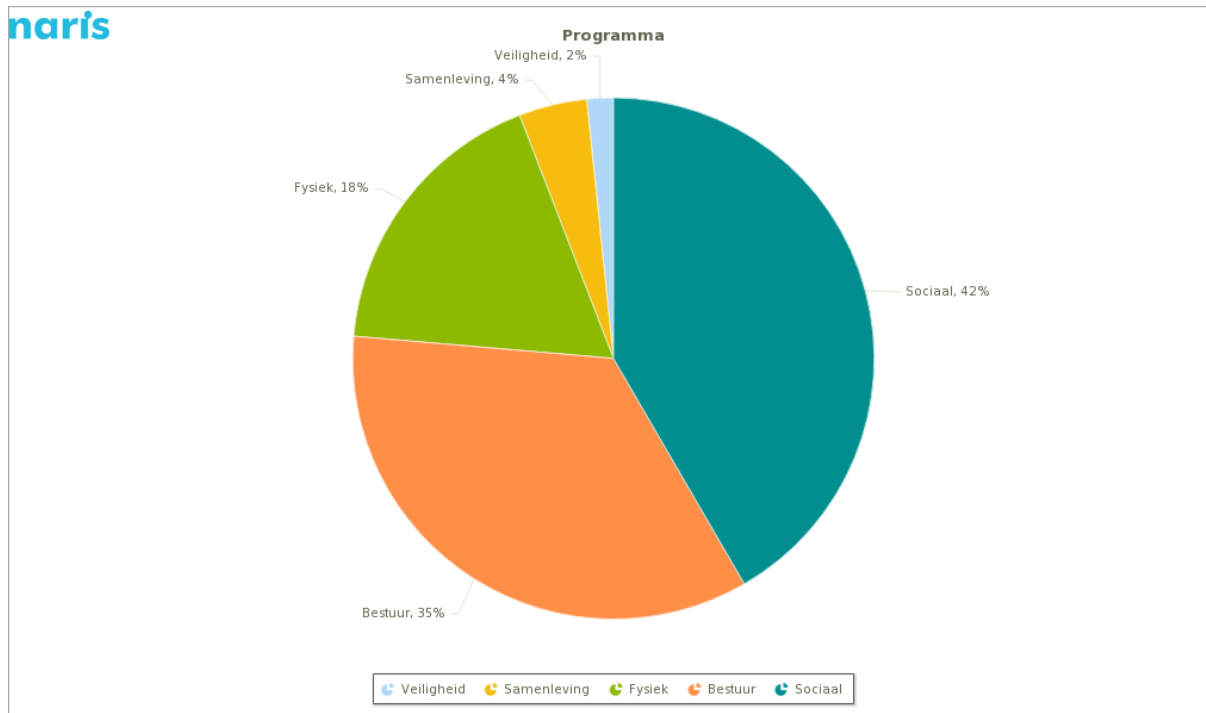
Financiële kengetallen

Met ingang van de begroting 2016 dienen gemeenten een vijftal financiële kengetallen op te nemen in de begroting en de jaarstukken, waaronder de genoemde netto schuldquote en de solvabiliteitsratio. Ook moet de begroting een toelichting op de onderlinge verhouding tussen deze kengetallen bevatten en wat dit betekent voor de financiële positie. Voor deze kengetallen zijn geen exacte normen vastgesteld. Daar waar mogelijk sluiten wij aan bij wettelijke normen of landelijke gegevens zoals gemiddelden Nederland (waarstaatjegemeente.nl) of aanbevelingen bijvoorbeeld van de VNG.

Risicoprofiel

De omgeving waarin de gemeente werkzaam is voortdurend aan verandering onderhevig en daarmee ook het risicoprofiel. Binnen Stichtse Vecht wordt daarom periodiek het geheel aan risico's dat de gemeente kent geactualiseerd. De geïnventariseerde risico's zijn op basis van aandeel in de benodigde weerstandscapaciteit over de diverse programma's verdeeld:

¹ Actualisatie van grondexploitaties vindt jaarlijks bij de jaarrekening plaats.

Grootste risicogebieden

1. Sociaal domein

Binnen het Sociaal domein is sprake van financiële en politiek/bestuurlijke risico's die samenhangen met de transformatie en uitvoering van het Sociaal domein. De vijf grootste risico's die binnen het taakveld spelen betreffen:

Conjuncturele gevolgen ontwikkeling bijstandsaantallen

Bijstand is een open einde regeling. Dit kan een overschrijding van de budgetten tot gevolg hebben. Een toename van het beroep op bijstand leidt tot hogere uitkeringslasten.

Beheersmaatregel: Bij de toegang inzetten op meer gerichte actie, te weten: voorliggende voorzieningen, doorverwijzing naar de keten (uitzendbureaus, terug naar school, startkwalificatie), de inzet van social return en werkgeversservicepunt. De nieuwe werkwijze is meer gericht op uitstroom (resultaatverplichting) en meer inzet op loonwaarde. Overschrijding van de uitgaven van meer dan 5% van het budget (meer uitkeringen bijstandsgerechtigden dan BUIG uitkering) komt voor compensatie door het Rijk in aanmerking.

Macrobudget BUIG valt hoger/lager uit dan geraamd

Jaarlijks vindt door de rijksoverheid bijstelling plaats van de raming van het macrobudget voor conjunctuurontwikkelingen, loon- en prijsontwikkelingen en wijzigingen in beleid. Een overschrijding van meer dan 5% van het budget (meer uitkeringen bijstandsgerechtigden dan BUIG uitkering) kan gecompenseerd worden door het Rijk.

Beheersmaatregel: Dit risico is niet door de gemeente beïnvloedbaar.

Herstructurering Pauw bedrijven

Onzekerheid vanwege de herstructurering brengt risico's voor de continuïteit van werk met zich mee. Tevens wordt het risico gelopen dat personeel elders een toekomst zoekt en de ontschotter inzet wordt gefrusteerd.

Beheersmaatregel: Gelet op continuïteit van werk en contacten met opdrachtgevers wordt een breed gedragen alternatief uitgewerkt.

Extra kosten als gevolg van oneigenlijk gebruik PGB's (persoonsgebonden budget)

Gemeenten zijn verplicht personen met recht op hulp (volgens de regels van de gemeenten) een PGB te verstrekken. De kans bestaat dat oneigenlijk gebruik gemaakt wordt van het PGB. Controle op het proces is minder groot doordat mensen keuzevrijheid hebben in het besteden van het PGB budget.

Beheersmaatregel: In voorbereiding zijn het in beschikkingen aanbrengen van getraptheid aanbrengen van zorgverstrekking en het nagaan van de kwaliteit van het gebruik van PGB's.

Strengere privacyregels beperken een effectieve en integrale aanpak

Tengevolge van strengere privacyregels wordt een integrale benadering van casussen belemmerd. Privacywetgeving en de doelstelling van een effectieve en integrale aanpak kunnen op gespannen voet met elkaar staan.

Beheersmaatregel: Door middel van procesoptimalisatie ervoor zorgen dat privacy aspecten in beeld zijn en dat er met standaard documenten op het juiste moment in de betreffende processen op geacteerd kan worden. Daarnaast (periodiek) in gesprek blijven over de balans privacyregels en een effectieve aanpak.

2. Gemeentebrede risico's/bedrijfsvoeringsrisico's

Financiële en organisatorische risico's op het gebied van gijzeling van informatie, beveiliging en uitval van – systemen alsmede Europese regelgeving op het gebied van privacy (Algemene Verordening Gegevensbescherming, AVG, vanaf mei 2018) en aanbestedingen. Met name voor de nieuwe, strengere privacywetgeving geldt dat de gemeente bij overtreding met hoge boetes geconfronteerd kan worden.

Beheersmaatregel: Ter voorbereiding op de AVG is een implementatieplan opgesteld dat in de organisatie wordt uitgerold. Voor het reduceren van risico's op het gebied van informatiesystemen heeft de gemeente een informatiebeveiligingsbeleid en –plan opgesteld dat wordt geïmplementeerd. Het zorgvuldig omgaan met gegevens, de betrouwbaarheid en beschikbaarheid is van groot belang. Om deze reden is een security - officer aangesteld. Verder wordt het informatiebeveiligingsbeleid en -plan omgebouwd conform de normen van de 'baseline informatiebeveiliging gemeenten' (BIG en worden er diverse audits (o.m. op DigiD) uitgevoerd.

3. Positie verbonden partijen

Financiële, politiek/bestuurlijke en organisatorische risico's doordat de gemeente zowel opdrachtgever als eigenaar is en door de afstand waarop gestuurd en verantwoord wordt. Van de gedetecteerde gemeentelijke risico's liggen er een aantal op het gebied van verbonden partijen.

Beheersmaatregel: op grond van het risicoprofiel van de betrokken verbonden partij zijn er beheersmaatregelen opgesteld. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de ervaringen uit de pilot 'gezamenlijke sturingsvragen' om per verbonden partij meer inzicht te krijgen in de belangrijkste risico-aspecten van een verbonden partij.

Op basis van de ingevoerde risico's is een risicosimulatie uitgevoerd in NARIS, het risicomanagementsysteem van de gemeente Stichtse Vecht. De grootste risico's samen met de overige risico's leiden tot een totaalbedrag van **20,65** miljoen euro.

Grootste risicogebieden	Financieel gevolg
1. Sociaal (excl. verbonden partijen)	4.550.000
2. Gemeentebrede risico's/Bedrijfsvoeringsrisico's	4.500.000
3. Verbonden partijen	2.800.000
Totaal top 3 risicogebieden	11.850.000
Overige risico's	€ 8.800.000
Totaal alle risico's	20.650.000

De risicosimulatie wordt toegepast omdat het reserveren van het maximale bedrag van 20,65 miljoen euro (zie tabel) ongewenst is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Uit deze simulatie volgt dat het voor 90% zeker is dat alle risico's kunnen worden opgevangen met een bedrag van 5.947.046 euro. Dat is de *benodigde* weerstandscapaciteit.

De *beschikbare* weerstandscapaciteit van Stichtse Vecht bestaat uit het geheel aan middelen dat beschikbaar is om de risico's in financiële zin af te dekken:

Beschikbare weerstandscapaciteit per 1 januari 2018	
Algemene reserve (minimum weerstandsvermogen, o.b.v. inwonertal per 1-1-2017) ²	9.618.800
Stelpost Achteruitgang Algemene uitkering	951.000
Stelpost Onvoorzien	100.000
Totaal beschikbare weerstandscapaciteit	10.670.800

De benodigde weerstandscapaciteit geconfronteerd met de beschikbare weerstandscapaciteit geeft inzicht in hoe de vrij beschikbare middelen zich verhouden tot de (financiële gevolgen van) eventuele risico's die kunnen optreden: de *ratio* weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{\text{€ 10.670.800}}{\text{€ 5.947.046}} = 1,79$$

De ratio weerstandsvermogen voldoet hiermee aan de door de raad vastgestelde norm "*ruim voldoende*" (ratio tussen 1,4 en 2,0).

Financiële kengetallen

Artikel 11 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) bepaalt dat gemeenten in de paragraaf weerstandsvermogen van begroting en jaarverslag een vijftal verplichte financiële kengetallen opnemen. Aan de hand van deze kengetallen kan de raad zich makkelijker een beeld vormen van de financiële positie van de gemeente.

Kengetallen 2018	Rekening	Begroting	Begroting	Categorie A	Categorie B	Categorie C
	2016	2017	2018	Minst risicovol	Neutraal	Meest risicovol
Netto schuldquote	65%	71%	83%	< 90%	90%-130%	> 130%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	60%	66%	79%	< 90%	90%-130%	> 130%
Solvabiliteitsratio	26%	26%	23%	> 50%	20%-50%	< 20%
Grondexploitatie	0,07%	0,00%	-0,14%	< 20%	20%-35%	> 35%
Structurele exploitatieruimte	1,24%	0,97%	0,15%	> 0%	= 0%	< 0%
Belastingcapaciteit	113,62%	113,63	n.n.b.	< 95%	95%-105%	> 105%

De netto schuldquote is gestegen t.o.v. de begroting 2017. Dit wordt veroorzaakt door geplande investeringen, waarvoor langlopende gelden aangetrokken moeten worden. Stichtse Vecht behoort hiermee tot Categorie A.

De solvabiliteitsratio is afgenomen t.o.v. de begroting 2017. Dit wordt eveneens veroorzaakt door geplande investeringen, waarvoor langlopende gelden aangetrokken moeten worden. Hiermee wordt de verhouding tussen eigen vermogen en het totale vermogen kleiner. Stichtse Vecht behoort hiermee tot categorie B.

² Dit betreft de omvang van de Algemene reserve die volgens de door de raad vastgestelde richtlijnen minimaal als risicobuffer beschikbaar moet zijn (het minimumweerstandsvermogen). Deze omvang wordt bepaald door het in de nota Reserves en voorzieningen vastgestelde normbedrag per inwoner van 150 euro te vermenigvuldigen met het aantal inwoners op 1 januari 2017. Het restant van de Algemene reserve is vrij beschikbare ruimte.

De structurele exploitatieruimte is (tijdelijk in 2018) gedaald tot onder 0%. Dit wordt veroorzaakt doordat de structurele lasten iets hoger zijn dan de structurele baten. Hiermee behoort Stichtse Vecht tot categorie C. Vanaf 2019 zal deze weer boven de 0% gestegen zijn waardoor Stichtse Vecht weer tot categorie A behoort.

In onderstaande tabel zijn de gekwantificeerde risico's per programma weergegeven. De kolom "invloed" geeft de impact van een risico voor de benodigde weerstandscapaciteit weer (o.b.v. simulatie).

(VP = verbonden partijen, KWP = Kockengen waterproof)

Risico	Kans	Financieel gevolg	Invloed
Programma 1 Bestuur			
Beleidsmatige risico's			
Budgettaire consequenties van ongeplande verkiezingen	50%	max. 250.000	1,67%
Signalen en initiatieven van bewoners worden onvoldoende opgepakt	90%	max. 50.000	0,50%
Gemeentebrede/bedrijfsvoerings risico's			
Het overtreden van de nieuwe (strengere) privacywetgeving (Algemene Verordening Gegevensbescherming, AVG)	90%	max. 2.000.000	19,88%
Gijzeling van informatie of systemen	50%	max. 1.000.000	5,55%
Het niet toepassen van de geldende inkoop- en aanbestedingsregels	30%	max. 1.000.000	3,35%
Beveiliging en uitval ICT in de organisatie	50%	max. 500.000	2,74%
Risico's algemene / financiële dekkingsmiddelen			
Fraude financiële transacties	10%	max. 500.000	0,55%
Inroepen hypotheekrecht verstrekte geldleningen personeel	10%	max. 250.000	0,28%
Gemeentelijke garantstellingen aan maatschappelijke instellingen	10%	max. 250.000	0,28%
Te laat of onjuist opgelegde belastingaanslagen	10%	max. 50.000	0,05%
Totaal programma 1 Bestuur		max. 5.850.000	34,85%
Programma 2 Veiligheid			
VP: het onjuist reageren op een crisissituatie (VRU)	10%	max. 1.000.000	1,67%
Programma 3 Fysiek			
VP: Aanvullende kosten voor het oplossen van de problematiek in het Plassengebied	50%	max. 500.000	2,77%
Verlies van gemeentelijke eigendommen door verjaring	90%	max. 250.000	2,48%
Bestuurlijke schade als gevolg van niet of niet adequaat optreden tegen (bouw)overtredingen	70%	max. 250.000	1,94%
KWP: Bodemverontreiniging	30%	max. 500.000	1,66%
Aansprakelijkheidstelling gevolgschade calamiteiten nutsleidingen	30%	max. 500.000	1,64%
Onvoldoende dekking kosten vergunningen door teruglopende legesinkomsten	50%	max. 250.000	1,41%
Gemeentelijke garantstellingen woningcorporaties (achtervang WSW)	10%	max. 1.000.000	1,12%
KWP: Versnelde zetting in het openbaar gebied	10%	max. 1.000.000	1,10%
KWP: Dikker asfaltpakket dan voorzien	30%	max. 250.000	0,83%
Geen afvoer door een calamiteit aan de riolering	30%	max. 250.000	0,83%
Niet goed begaanbare wegen en ongevallen a.g.v. extreme weersomstandigheden en sneeuwval	30%	max. 250.000	0,82%
Wateroverlast vanwege heftige regenval	50%	max. 50.000	0,28%
KWP: Extra kosten particuliere aansluitingen	50%	max. 50.000	0,28%
Verontreiniging van oppervlaktewater	10%	max. 250.000	0,28%
KWP: vervanging kabels en leidingen	10%	max. 250.000	0,27%
Leegstand van gemeentelijk vastgoed (bijv. overgedragen schoolgebouwen)	10%	max. 50.000	0,05%
Totaal programma 3 Fysiek		max. 5.650.000	17,76%

Risico	Kans	Financieel gevolg	Invloed
Programma 4 Sociaal			
VP: Herstructurering Pauw bedrijven	90%	max. 1.000.000	9,95%
Macrobudget BUIG valt hoger/lager uit dan geraamd	50%	max. 1.000.000	5,51%
Conjuncturele gevolgen ontwikkeling bijstandsaantallen	70%	max. 500.000	3,87%
Oneigenlijk gebruik van PGB's.	70%	max. 500.000	3,86%
Strengere privacy-regels beperken effectieve en integrale aanpak	50%	max. 500.000	2,78%
Bestuurlijke en/of ambtelijke verkokering bemoeilijkt een integrale aanpak	90%	max. 250.000	2,50%
Onduidelijkheden/overlap in de wetgeving (bijv. Wlz, Zvw) in relatie tot Wmo en bijbehorende budgetten	90%	max. 250.000	2,49%
Te snel 'afschrijven' van de groep < 50% loonwaarde / te lage loonwaardebepaling door SW-bedrijven	90%	max. 250.000	2,49%
Druk op gemeentelijke WMO voorzieningen.	70%	max. 250.000	1,93%
Onjuiste beoordelingen door onvoldoende deskundigheid	50%	max. 250.000	1,39%
Toename beroep op minimaregelingen etc.	50%	max. 250.000	1,38%
Overbelasting en/of stoppen van vrijwilligers en/of mantelzorgers	30%	max. 250.000	0,84%
Onvoldoende of niet snel genoeg herkennen GGZ-problematiek	90%	max. 50.000	0,50%
Doorverwijzing buiten het zicht van de gemeente om	90%	max. 50.000	0,50%
Onduidelijke taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden door matrixstructuur	70%	max. 50.000	0,39%
Door politieke druk (rijksoverheid) is er teveel aandacht voor incidenten (Sociaal domein)	50%	max. 50.000	0,28%
VP: Concurrentie vanuit andere vergelijkbare bedrijven (PAUW)	50%	max. 50.000	0,28%
Geen grip op kosten door gebreken in het facturatieproces (Sociaal domein)	50%	max. 50.000	0,28%
VP: Er breekt een groot gevaarlijk virus uit (GGD)	10%	max. 250.000	0,27%
Niet realiseren doelstelling garantiebanen.	10%	max. 50.000	0,06%
Totaal programma 4 Sociaal		max. 5.850.000	41,55%
Programma 5 Samenleving			
Financiële problemen schoolbestuur openbaar onderwijs	50%	max. 250.000	1,37%
Lagere kwaliteit van onderhoud sportparken	30%	max. 250.000	0,82%
Voortijdig stoppen met commerciële exploitatie binnensport Maarsse	10%	max. 500.000	0,56%
Stopzetten cultuurfonds Stichtse Vecht	10%	max. 250.000	0,28%
Financiële problemen schoolbesturen bijzonder onderwijs	10%	max. 250.000	0,28%
Ongelukken in zwemaccommodaties	10%	max. 250.000	0,28%
Onveilige schoolgebouwen	10%	max. 250.000	0,28%
Ongelukken in sportaccommodaties.	10%	max. 250.000	0,27%
Mogelijke gezondheidsrisico's bij langdurig of veelvuldig kortdurend sporten op kunstgrasveld met granulaatkorrels	10%	max. 50.000	0,06%
Totaal programma 5 Samenleving		max. 2.300.000	4,20%
Totaal geïnventariseerde risico's		max. € 20.650.000	100,00%

NB Het totaal financieel gevolg en de invloed voor de benodigde weerstandscapaciteit kunnen niet per programma met elkaar vergeleken worden.